

MÁRTON VARJU – ERNŐ VÁRNAY (SZERK.): THE LAW OF THE EUROPEAN UNION IN HUNGARY: INSTITUTIONS, PROCESSES AND THE LAW (BUDAPEST: HVG–ORAC 2014) 372.

Mindig üdvözlendő, ha a hazai jogintézményekről, a magyar jogrendszerben bekövetkezett változásokról idegen nyelvű munka lát napvilágot. Különösen igaz ez olyan művek esetén, amelyek témájukból adódóan nemzetközi érdeklődésre tarthatnak számot, illetve más államokban is végbement folyamatok hazai vonatkozásainak bemutatásával a későbbiekben összehasonlító elemzések alapjaivá válhatnak. Ezek közé sorolandó Magyarország Európai Unióhoz történt csatlakozása után tíz évvel, Varju Márton és Várnay Ernő szerkesztésében megjelent, a *The Law of the European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law* című kötet. Az eltelt évtized tapasztalatai lehetőséget adtak az uniós jog kutatói számára hazánk teljesítményének értékelésére; a csatlakozásra való felkészüléstől napjainkig terjedően képet kaphatunk az uniós jog magyarországi érvényesüléséről, a különféle jogi-intézményi megoldások hatékonyságáról és a joggyakorlat tanulságairól.

Az egy bevezető és kilenc tematikus fejezetből álló mű jellegéből adódóan nem terjed ki valamennyi, a címmel összefüggő kérdésre. A kötet szerzői és szerkesztői arra törekedtek, hogy bemutassák és elemezzék a magyar uniós tagsággal kapcsolatos főbb témaköröket (25. o.). Hét fejezet *általában* vizsgálja meg a magyar jogalkotó, jogalkalmazó és igazságszolgáltató szervek tevékenységét az uniós jog alkotása és érvényesülése során; illetve elemzi, hogy a meglévő magyar jogintézményeket és eljárásokat mennyiben kellett átalakítani a csatlakozást követően. Két rész pedig *speciális*, a gazdasági integráció működése szempontjából sarkalatos területet dolgoz fel; a versenyjogi rendelkezések hazai alkalmazását és az állami támogatások problémakörét.

Habár az Európai Unió joga önmagában *autonóm jogrendet* képez,¹ az uniós tagság eltérő mértékű *beavatkozást* jelent a tagállamok *alkotmányos rendjébe* ez utóbbiak sokszínű volta miatt. Fazekas Flóra írása azt vizsgálja meg, hogy a magyar Alkotmánybíróság határozataiban hogyan interpretálta e kapcsolatot.² Az egymást logikusan követő tematikus egységek elemzik például a csatlakozás alkotmányjogi értelmezését; az uniós jog és a magyar alkotmányos rendelkezések, illetve az előbbiek és az Alaptörvény „alatti” magyar jogszabályok viszonyát. A szerző végül hiányérzetét fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy az Alkotmánybíróság nem dolgozta ki átfogóan a magyar uniós tagsággal összefüggő alkotmányos korlátok rendszerét.

A *nemzeti parlamentek* meghatározó formálói a tagállamok Európai Unióhoz fűződő viszonyának. Kulcsfontosságú pozíciót töltenek be nemcsak az Európa-

¹ 26/62. sz. *Van Gend & Loos kontra holland adóhatóság* ügyben 1963. február 5-én hozott ítélet [EBHT 1963., 3. o.].

² Flóra FAZEKAS: „EU Law and the Hungarian Constitutional Court” in Márton VARJU – Ernő VÁRNAY (szerk.): *The Law of the European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law* (Budapest: HVG–ORAC 2014) 32.

politika alakításában, de az uniós jog tagállami érvényesítésében is. Ezenfelül – de az előbbiekkal összefüggésben – a Lisszaboni Szerződés tovább szélesítette mozgásterüket az uniós jogalkotásban. E komplex szerepkör intézményi és eljárási aspektusait mutatja be és értékeli a magyar Országgyűlés vonatkozásában Juhász-Tóth Angéla tanulmánya.³ A szerző kritikus hangvétele indokolt, ugyanis a kielégítő jogi-intézményi eszközöket nem kellő hatékonysággal használja a hazai legfőbb jogalkotó szerv; uniós kérdéseket viszonylag ritkán tárgyalnak plenáris ülés keretében, valamint az Európai ügyek bizottsága sem túl gyakran él az egyeztetési eljárás keretében rendelkezésére álló eszközökkel.

Az *uniós jog hazai átültetésének* folyamatát és ennek anyagi jogi eredményeit elemzi Somssich Réka munkája.⁴ A szerző részletesen megvizsgálja az implementáció során követendő uniós és hazai rendelkezéseket, a magyar jogalkotó által választott megoldásokat, illetve ezek Európai Bizottság és az Európai Bíróság általi megítélését. E rész kapcsán kiemelendő, hogy nem kizárólag az irányelvek, hanem valamennyi uniós jogforrás transzpozíciójáról találhat benne elemzést az olvasó. A mérleg itt alapvetően pozitív: a magyar átültetési gyakorlat megfelel az európai elvárásoknak.

A nemzeti érdekek védelmével összefüggő különböző koncepciók értékelése áll Várnay Ernő írásának középpontjában, amely a *magyar kormánynek az európai uniós bírói fórumok előtti eljárásokban való részvételét* vizsgálja.⁵ Az intézményi-szervezeti aspektusok bemutatása után a tanulmány kategorizálja a kormány fellépése mögött húzódó motivációkat, fontosabb esetek segítségével feltárja azok tartalmát, majd levonja a következtetéseket. Az egyik legeklektánsabb példaként a munka részletesen elemzi a *Magyarország kontra Szlovák Köztársaság* ügyben⁶ elfoglalt kormányzati pozíciót; a szerző kritikusan közelít a magyar állásponhoz. Mindazonáltal eredményesnek tartja az Európai Unió Bírósága előtti érdekérvényesítés kidolgozott hazai mechanizmusait, és összességében sikeresként értékeli a magyar kormánynek az eljárásokban betöltött szerepét.

Az uniós jog magyarországi érvényesülésének vizsgálata kapcsán az egyik legfontosabb terület a *hazai bíróságok joggyakorlatának az elemzése*. Varju Márton tanulmánya érzékletesen mutatja be a magyar igazságszolgáltatás elmúlt évtizedben elért eredményeit.⁷ Nagyszámú ítélet segítségével szemlélteti, hogy a különböző szintű bíróságok döntéseiben hogyan jelentek meg többek között az uniós jog és a tagállami jogrendszerek viszonyát rendező doktrínák, illetve néhány terület példáján keresztül megvizsgálja az uniós jog alkalmazásának tapasztalatait.

³ Angéla JUHÁSZ-TÓTH: „European Union Law and the Hungarian Parliament: Wasted Opportunities?” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 77.

⁴ Réka SOMSSICH: „The Process and Methodology of Coordinating the Transposition of EU Law in Hungary” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 112.

⁵ Ernő VÁRNAY: „The Hungarian Government before the Courts of the European Union: Rationales and Results” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 151.

⁶ C-364/10. sz. *Magyarország kontra Szlovák Köztársaság* ügyben 2012. október 16-án hozott ítélet [az elektronikus EBHT-ban közzétették].

⁷ Márton VARJU: „The Judicial Reception of EU Law” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 183.

Kiemelendő, hogy olyan lényeges témáknak szentel megkülönböztetett figyelmet a szerző, mint például az uniós jog *ex officio* alkalmazásának kérdése, vagy az uniós emberi jogi rendelkezések bíróságok általi értelmezése és érvényesítése. Összegzésében elismeri a magyar judikatúra – jellegéből adódóan legfőképp a Kúria – törekvéseit a magyar bírói kultúra fejlesztésére e téren.

Az *előzetes döntéshozatali eljárás* az uniós jog tagállami bíróságok általi megfelelő alkalmazásának „garanciális eljárása”; Osztovíts András és Gombos Katalin írásában elemzi ennek hazai gyakorlatát.⁸ A tanulmány megvizsgálja azokat a külső tényezőket és (belső) motivációkat, amelyek a magyar igazságszolgáltató szerveket arra ösztönzik, hogy az előttük folyamatban lévő eljárásokat felfüggeszék, és kérdéssel forduljanak a luxembourgi testülethez. E fejezet hasznos és tanulságos eleme az előzetes döntéshozatali eljárással kapcsolatos bírósági határozatok elemzése, amely rávilágít az ezzel kapcsolatos magyar bírói attitűd erősségeire és gyengeségeire egyaránt. A szerzők végül felhívják a figyelmet annak fontosságára, hogy a hazai bíróságok a jövőben nagyobb felelősséget vállaljanak az uniós jog értelmezése és alkalmazása kapcsán.

A következő két tanulmány *versenyjogi témákat* dolgoz fel. Tóth Tihamér írása megvizsgálja az európai versenyjogi szabályok hazai alkalmazásának tapasztalatait.⁹ A címmel összhangban, itt organikus fejlődésről van szó, ugyanis már a rendszerváltás utáni magyar szabályozás közösségi (és német) mintákat vett át, s e tendencia tovább erősödött a csatlakozást követően. Ugyanakkor 2004-től a tagállami jogalkalmazóknak az uniós versenyjogi szabályokat is alkalmazni kellett a több tagállamot érintő esetek kapcsán. Ennek tükrében érdekes elemzést közöl a szerző a Gazdasági Versenyhivatal által hivatkozott jogalapok kiválasztásának indokairól. Ezenfelül a munka bemutatja az egyes versenyjogi tényállások kapcsán követett gyakorlatot, és olyan figyelmet érdemlő témákkal is foglalkozik, mint az uniós versenyjogi szabályok magánszemélyek általi érvényesítése.

A nyolcvanas évek vége és a kilencvenes évek eleje nemcsak politikai-jogi, hanem gazdasági értelemben is rendszerváltást jelentett hazánknak. A szocialista tervgazdaságból a piacgazdaságba átlépett ország számára ezért különösen érzékeny és fontos terület volt a csatlakozási folyamat során és belépésünket követően is az *állami támogatásokra* vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazása. Papp Mónika tanulmánya e témát dolgozza fel – indokolt lehatárolást alkalmazva – a 2004 utáni időszak vonatkozásában.¹⁰ A munka két nagy szerkezeti egységre tagolható; egyrészt elemzi a Támogatásokat Vizsgáló Iroda felépítését és tevékenységét, másrészt megvizsgálja Magyarországot érintő releváns európai bizottsági döntéseket. E második rész színvonalát növeli az ügyek tematikus csoportosítása, és az egyes kategóriák bemutatása. Az elemzés aktualitását mutatja, hogy külön

⁸ András OSZTOVITS – Katalin GOMBOS: „Preliminary References and Hungarian Courts: Procedural Context, Trends and Quality” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 223.

⁹ Tihamér TÓTH: „The Reception and Application of EU Competition Rules in Hungary: An Organic Evolution” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 241.

¹⁰ Mónika PAPP: „The Application of EU State Aid Rules in Hungary: An Overview of Individual Commission Decisions (2004–2012)” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 279.

alfejezetben vizsgálja a 2008-as pénzügyi és gazdasági válságra reagálva elfogadott „ideiglenes keretsszabállyal”¹¹ kapcsolatos magyar ügyeket is.

Unió csatlakozásunk azonban nemcsak a belső jogi környezetet alakította át. A kötet Bartha Ildikó által készített záró tanulmánya azt vizsgálja meg, hogy belépésünk miként hatott Magyarország *nemzetközi szerződés-kötési gyakorlatára*.¹² A munka e témakör különböző aspektusait úgy dolgozza fel időrendben, hogy az olvasó képet kaphat a tagságból eredő kötelezettségek lépésről lépésre történt teljesítéséről. A csatlakozás utáni időszak kapcsán a szerző megvizsgálja a *lojális együttműködés* elvének¹³ érvényesülését a lényegesebb esetek segítségével, illetve – ezzel összefüggésben – olyan figyelemre méltó és érdekes témákat dolgoz fel, mint a vegyes szerződések kérdése, vagy az uniós érdekek tagállamok általi képviselete más nemzetközi szervezetekben.

Összességében elmondható, hogy a kötet eleget tesz a bevezető fejezetben foglalt vállalásnak; a szerzők a címnek megfelelően elemzik azon főbb jogi és intézményi megoldásokat, amelyeket Magyarország az európai uniós csatlakozása kapcsán és azt követően alkalmazott. A 2004 óta eltelt időszak jogalkotási eredményeinek és gyakorlatának a bemutatása önmagában is számos tanulsággal szolgál hazánk uniós mechanizmusokba történő integrálódása, illetve a jogi kultúra átvétele vonatkozásában. E monografikus jellegű tanulmánykötet segítségével azonban nemcsak a magyar jog- és intézményrendszer uniós tagságból eredő főbb változásairól kaphat átfogó képet az olvasó; a szakma jeles képviselői értékelésükkel és javaslatokkal gazdagítják az egyes fejezeteket. Az előbbieket miatt e munka az elméleti jogászok mellett a gyakorlati szakemberek számára is hasznos és érdekes szakkönyvként szolgálhat.

Knapp László*

¹¹ A Bizottság közleménye – A finanszírozási lehetőségek elérésének támogatására irányuló állami támogatási intézkedésekhez a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válságban alkalmazott ideiglenes közösségi keretsszabály, HL C 6/5.

¹² Ildikó BARTHA: „Hungary’s International Agreements in the Light of Its EU Membership” in VARJU–VÁRNAY (2. lj.) 320.

¹³ EUSZ 4. cikk (3) bek.

* Egyetemi tanársegéd, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, 9026 Győr, Áldozat u. 12.

E-mail: knappaszlo@sze.hu.